

GEOGRAFIA

Klasa 5

DZIAŁ 1: MAPY NAJWAŻNIEJSZE ŹRÓDŁO INFORMACJI GEOGRAFICZNEJ

Uczeń:

- stosuje legendę mapy do odczytywania informacji;
- stosuje skalę mapy do obliczania odległości między wybranymi obiektami;
- wyjaśnia pojęcia: skala mapy (liczbowa, mianowana, liniowa, podziałka), mapa turystyczna;
- oblicza odległości między wybranymi obiektami na podstawie skali.
- stosuje legendę do odczytywania informacji zawartych na mapie;
- przelicza skalę mianowaną na liczbową i odwrotnie;
- na podstawie mapy i przy użyciu skali dokonuje obliczeń odległości rzeczywistej między wybranymi obiektami;
- korzysta z map cyfrowych do lokalizacji miejsc, wyznacza trasy i określania jej cech;
- czyta treść mapy Polski;
- rozpoznaje na mapie składniki krajobrazu Polski (góry, wyżyny, niziny);
- czyta treść mapy lub planu najbliższego otoczenia szkoły, odnosząc je do elementów środowiska geograficznego obserwowanych w terenie, zwraca uwagę na ukształtowanie terenu;
- oblicza wysokość względną;
- odczytuje z mapy poziomicowej wysokość względną i bezwzględną;
- tworzy rysunek poziomicowy;
- rozpoznaje na mapach wielkie formy ukształtowania Ziemi;
- korzysta z map cyfrowych przedstawiających trójwymiarowy obraz terenu;
- wskazuje na mapie położenie krain geograficznych Polski;
- przedstawia główne cechy krajobrazów Polski oraz wykazuje ich zróżnicowanie;
- rozpoznaje krajobrazy Polski w opisach oraz na filmach i ilustracjach;
- przyjmuje postawę szacunku wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego Polski;
- charakteryzuje krajobrazy Polski;
- omawia zróżnicowanie krajobrazów Polski;
- omawia wartość środowiska przyrodniczego i ma świadomość konieczności jego ochrony;
- korzysta z map cyfrowych Polski wraz z obrazem satelitarnym i np. funkcją Street View.

- ocenia krajobraz najbliższej okolicy pod względem jego piękna oraz ładu i estetyki zagospodarowania;
- czyta treść mapy lub planu najbliższej okolicy, odnosząc je do elementów środowiska geograficznego obserwowanych w terenie, zwraca uwagę na ukształtowanie terenu;
- przedstawia pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie najbliższej okolicy powstałe w wyniku działalności człowieka;
- ocenia składniki krajobrazu najbliższej okolicy wg ustalonego sposobu badań;

- rozpoznaje pozytywne i negatywne zmiany, jakie zachodzą w krajobrazie najbliższej okolicy na skutek działalności człowieka;
- ma świadomość współodpowiedzialności za stan i kształtowanie krajobrazu swojej okolicy;
docenia wartość środowiska przyrodniczego i kulturowego miejsca zamieszkania;
- korzysta z aplikacji mobilnych do wyznaczania ocenianej trasy
- wyjaśnia i stosuje w praktyce metody oceny krajobrazu;
- dostrzega własną współodpowiedzialność za kształtowanie krajobrazu najbliższej okolicy, za jego piękno i funkcjonalność.
- wyjaśnia pojęcia: *krajobraz, wyżyna, nizina, góry, depresja, mapa krajobrazowa, wysokość względna, wysokość bezwzględna, poziomica, mapa hipsometryczna, mapa ogólnie geograficzna*;

DZIAŁ 2: KRAJOBRAZY POLSKI

Uczeń:

- wskazuje na mapie położenie Tatr;
- przedstawia główne cechy krajobrazu wysokogórskiego;
- rozpoznaje krajobraz wysokogórski w opisach oraz na filmach i ilustracjach;
- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Podhala;
- opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Tatr i Podhala;
- przedstawia pozytywne i negatywne skutki działalności gospodarczej człowieka na terenie Tatr;
- przyjmuje postawę szacunku wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego Polski;
- wyjaśnia pojęcia: *szczyt, wierzchołek, przełęcz, turnia, piętrowość roślinna, park narodowy*
- rozpoznaje i wymienia cechy krajobrazu wysokogórskiego;
- wyróżnia elementy tatrzańskiej fauny i flory;
- korzysta z mapy turystycznej;

- wymienia najważniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Tatr oraz Podhala;
- omawia zależność piętra klimatyczno-roślinnego od wysokości;
- podaje przykłady pozytywnych i negatywnych skutków działalności na obszarze Tatr i Podhala.
- wskazuje na mapie położenie Wyżyny Krakowsko--Częstochowskiej
- przedstawia główne elementy krajobrazu wyżyny wapiennej;
- rozpoznaje krajobraz wyżynny w opisach oraz na filmach i ilustracjach;
- opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej oraz wskazuje je na mapie;
- przyjmuje postawę szacunku wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego Polski;
- wyjaśnia pojęcia: *wapień, skamieniałość*.
- wymienia skały budujące Wyżynę Krakowsko-Częstochowską i omawia ich pochodzenie;
- podaje pochodzenie słowa: jura;
- wskazuje na mapie położenie omawianej krainy, wymienia charakterystyczne cechy krajobrazu;
- wyszukuje najważniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, umie ocenić ich wartość;
- omawia wartość turystyczną Krakowa, Częstochowy i całej Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej;
- omawia elementy stroju krakowskiego.
- wskazuje na mapie położenie Niziny Mazowieckiej;
- przedstawia główne cechy krajobrazu nizinnego;
- rozpoznaje krajobraz nizinny w opisach oraz na filmach i ilustracjach;
- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Niziny Mazowieckiej;
- opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Niziny Mazowieckiej oraz wskazuje je na mapie;
- przyjmuje postawę szacunku wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego Polski;
- wyjaśnia pojęcia: *równina, zakola, starorzecza*.
- wskazuje na mapie położenie Niziny Mazowieckiej;
- charakteryzuje cechy ukształtowania powierzchni krajobrazu nizinnego;
- wskazuje elementy rzeźbotwórczej działalności Wisły;
- podaje przydatność rolniczą Niziny Mazowieckiej;
- omawia tradycje ludowe, zwyczaje i obrzędy mieszkańców omawianego obszaru;
- wskazuje na mapie najważniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, zna ich wartość
- wskazuje na mapie położenie Pojezierza Mazurskiego;
- przedstawia główne cechy krajobrazu pojezierzy;
- rozpoznaje krajobraz pojezierny w opisach oraz na filmach i ilustracjach;
- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Pojezierza Mazurskiego;

- opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Pojezierza Mazurskiego, wskazuje je na mapie;
- przyjmuje postawę szacunku wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego Polski;
- wyjaśnia pojęcia: *łądolód, lodowiec, jezioro*
- wskazuje na mapie położenie: Pojezierza Mazurskiego, Pojezierza Pomorskiego, Pojezierza Wielkopolskiego;
- omawia przeszłość geologiczną pojezierzy;
- potrafi obliczyć wysokość względną;
- wymienia charakterystyczne cechy krajobrazu pojeziernego;
- potrafi wskazać na mapie najważniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, zna ich wartość;
- omawia wartość środowiska przyrodniczego omawianego obszaru, ma świadomość konieczności jego ochrony
- wskazuje na mapie położenie Pobrzeża Słowińskiego;
- przedstawia główne cechy krajobrazu nadmorskiego;
- rozpoznaje krajobraz nadmorski w opisach oraz na filmach i ilustracjach;
- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Pobrzeża Słowińskiego;
- opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Pobrzeża Słowińskiego oraz wskazuje je na mapie;
- przyjmuje postawę szacunku wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego Polski;
- wyjaśnia pojęcia: *wybrzeże, wybrzeże niskie, wybrzeże strome, klif, plaża, jezioro przybrzeżne, mierzeja*.
- wskazuje na mapie położenie Pobrzeża Słowińskiego;
- omawia wpływ morza i wiatru na ukształtowanie powierzchni omawianego obszaru;
- wymienia formy budującej i niszczącej działalności morza;
- omawia wartość środowiska przyrodniczego omawianego obszaru, ma świadomość konieczności jego ochrony;
- wskazuje na mapie najważniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, zna ich wartość;
- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców pobraży.
- wskazuje na mapie położenie Warszawy;
- przedstawia główne cechy krajobrazu wielkomięjskiego;
- rozpoznaje krajobraz wielkomięjski w opisach oraz na filmach i ilustracjach;
- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Warszawy;
- opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego Warszawy;
- wyjaśnia pojęcia: *przedmieścia, aglomeracja*.
- określa położenie stolicy Polski na mapie;
- rozpoznaje na filmach i fotografiach krajobraz wielkomięjski;
- omawia wady i zalety zamieszkiwania w dużym mieście;
- zna i potrafi opisać najważniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego Warszawy;

- przedstawia zmiany, jakie zachodzą w krajobrazie wielkowiejskim na skutek działalności człowieka.
- wskazuje na mapie położenie Wyżyny Śląskiej;
- przedstawia główne cechy krajobrazu miejsko-przemysłowego;
- rozpoznaje krajobraz miejsko-przemysłowy w opisach oraz na filmach i ilustracjach;
- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Wyżyny Śląskiej;
- opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Wyżyny Śląskiej
- oraz wskazuje je na mapie;
- wyjaśnia pojęcia: *przemysł, surowce (bogactwa) mineralne*
- wskazuje położenie na mapie stolicy Wyżyny Śląskiej;
- potrafi wyszukać na mapie miasta wchodzące w skład aglomeracji śląskiej;
- rozpoznaje na filmach i fotografiach krajobraz miejsko-przemysłowy;
- omawia wady i zalety zamieszkiwania na omawianym obszarze;
- wymienia najważniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego Wyżyny Śląskiej;
- przedstawia zmiany, jakie zachodzą w krajobrazie na skutek działalności człowieka;
- wyszukuje sposoby ochrony przyrody na obszarze Wyżyny Śląskiej;
- podaje przykłady na wykorzystanie węgla kamiennego;
- omawia znaczenie surowców mineralnych dla gospodarki kraju;
- potrafi opisać tradycyjny strój śląski
- wskazuje na mapie położenie Wyżyny Lubelskiej;
- przedstawia główne cechy krajobrazu rolniczego i wiejskiego;
- rozpoznaje krajobraz rolniczy i wiejski w opisach oraz na filmach i ilustracjach;
- opisuje zajęcia mieszkańców Wyżyny Lubelskiej;
- opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego Wyżyny Lubelskiej oraz wskazuje je na mapie;
- wyjaśnia pojęcia: *żywność gleby, less, czarnoziem, wąwóz*
- charakteryzuje less i podaje pochodzenie skał lessowych budujących Wyżynę Lubelską;
- wskazuje na mapie położenie omawianego obszaru;
- podaje charakterystyczne cechy krajobrazu rolniczego;
- wyszukuje najważniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, umie ocenić ich wartość;
- ocenia przydatność rolniczą gleb wyżyny;
- wymienia rośliny uprawiane na Wyżynie Lubelskiej.

DZIAŁ 3: LĄDY I OCEANY NA ZIEMI

Uczeń:

- wskazuje na globusie i mapie świata: bieguny, równik, południk zerowy (0°) i 180° , półkule, zwrotniki, koła podbiegunowe;
- wymienia nazwy kontynentów i oceanów oraz wskazuje ich położenie na globusie i mapie świata oraz określa ich położenie względem równika i południka zerowego;
- wyjaśnia pojęcia: *oś Ziemi, biegun północny, biegun południowy, równik, zwrotnik Raka, zwrotnik Koziorożca, koło podbiegunowe północne, koło podbiegunowe południowe, południk zerowy i 180° , noc polarna, dzień polarny*
- wskazuje na mapie bieguny;
- wskazuje na mapie główne równoleżniki i południki;
- określa znaczenie równika i południków 0° i 180° oraz kół podbiegunowych;
- wymienia nazwy kontynentów i oceanów na Ziemi i wskazuje je na mapie;
- wskazuje na mapie świata i na globusie kontynenty i oceany;
- omawia warunki oświetlenia w ciągu roku, występujące za kołami podbiegunowymi.
- wskazuje na mapie wielkie formy ukształtowania powierzchni Ziemi i akweny morskie na trasach pierwszych wypraw geograficznych;
- omawia przyczyny i skutki pierwszych wypraw geograficznych;
- porównuje wiedzę ludzi o świecie przed i po odkryciach geograficznych;
- wyjaśnia pojęcia: *Stary Świat, Nowy Świat*
- wymienia drogi i akweny morskie na trasach pierwszych wypraw geograficznych;
- wymienia przyczyny i skutki odkrywania świata;
- omawia, jak się zmieniły poglądy na postrzeganie świata przed odkryciami geograficznymi i po nich;
- podaje nazwiska wielkich odkrywców.
- odczytuje wartość i opisuje przebieg temperatury powietrza oraz rozkład opadów atmosferycznych na podstawie klimatogramów i map klimatycznych;
- rozumie i stosuje w praktyce pojęcia: *klimat, strefa klimatyczna, średnia miesięczna/roczna temperatura powietrza, suma miesięczna/roczna opadów, amplituda temperatur powietrza, klimatogram, mapa opadów, mapa temperatur powietrza, mapa klimatyczna.*
- rozróżnia składniki klimatu i pogody;
- oblicza sumę opadów, średnią temperaturę, amplitudę;
- odczytuje z map Klimatycznych rozkład opadów i temperatur na Ziemi

DZIAŁ 4: KRAJOBRAZY ŚWIATA

Uczeń:

- przedstawia główne cechy krajobrazów wilgotnego lasu równikowego i lasu strefy umiarkowanej, porównuje je oraz rozpoznaje te krajobrazy w opisach, na filmach i ilustracjach;
- rozpoznaje rośliny i zwierzęta typowe dla wilgotnego lasu równikowego i lasu strefy umiarkowanej;
- prezentuje niektóre przykłady budownictwa, sposobów gospodarowania, głównych zajęć mieszkańców terenów obu krajobrazów;
- wskazuje na mapie położenie krajobrazu wilgotnego lasu równikowego i lasu strefy umiarkowanej;
- identyfikuje współzależności między składnikami omawianych krajobrazów a warunkami życia człowieka;
- ustala zależności między położeniem obu krajobrazów na kuli ziemskiej, warunkami klimatycznymi a ich głównymi cechami;
- wyjaśnia pojęcia: *wilgotny las równikowy, las wiecznie zielony, epifity*
- porównuje cechy klimatu równikowego i umiarkowanego;
- na podstawie ilustracji omawia zależności klimatyczno-roślinne;
- rozpoznaje zwierzęta i rośliny żyjące w omawianych strefach klimatycznych;
- omawia wpływ warunków życia na budownictwo w strefie wilgotnego lasu równikowego i strefie lasów liściastych;
- charakteryzuje warunki życia mieszkańców Amazonii i Kotliny Kongo
- przedstawia główne cechy krajobrazów sawanny i stepów, porównuje je oraz rozpoznaje w opisach, na filmach i ilustracjach;
- rozpoznaje rośliny i zwierzęta typowe dla sawanny i stepów;
- prezentuje niektóre przykłady budownictwa, sposobów gospodarowania, głównych zajęć mieszkańców na sawannie i stepach;
- wskazuje na mapie położenie krajobrazów sawanny i stepów;
- identyfikuje współzależności między składnikami omawianych krajobrazów a warunkami życia człowieka;
- ustala zależności między położeniem wybranych krajobrazów na kuli ziemskiej, warunkami klimatycznymi a głównymi cechami krajobrazów.
- wyjaśnia pojęcia: *nomadzi, koczownictwo, step, sawanna.*
- porównuje cechy klimatu podrównikowego i umiarkowanego kontynentalnego;
- pokazuje na mapie położenie krajobrazu strefy sawann i stepów;
- na podstawie ilustracji omawia zależności klimatyczno-roślinne;
- rozpoznaje zwierzęta i rośliny żyjące w omawianych strefach klimatycznych;
- charakteryzuje warunki życia mieszkańców obszarów sawann i stepów i je porównuje.
- przedstawia główne cechy krajobrazów pustyni gorącej i lodowej i je porównuje;
- rozpoznaje je w opisach, na filmach i ilustracjach;
- rozpoznaje rośliny i zwierzęta typowe dla pustyni gorącej (oazy) i skraju pustyni lodowej;

- prezentuje niektóre przykłady sposobów gospodarowania, głównych zajęć mieszkańców obrzeży pustyń i oaz;
- poznaje status Antarktydy;
- wskazuje na mapie położenie krajobrazów pustyni lodowej i pustyni gorącej;
- identyfikuje współzależności między składnikami omawianych krajobrazów a warunkami życia człowieka;
- ustala zależności między położeniem wybranych krajobrazów na kuli ziemskiej, warunkami klimatycznymi a głównymi cechami krajobrazów;
- wyjaśnia pojęcia: *pustynia, pustynia gorąca, pustynia lodowa, oaza, dzień polarny, noc polarna*.
- porównuje cechy klimatu okołobiegunowego i zwrotnikowego;
- pokazuje na mapie położenie klimatu okołobiegunowego i zwrotnikowego;
- na podstawie ilustracji omawia zależności klimatyczno-roślinne pustyń lodowych i gorących;
- rozpoznaje zwierzęta i rośliny żyjące w omawianych strefach klimatycznych, porównuje małą różnorodność fauny i flory pustyń z bogatą różnorodnością fauny i flory innych obszarów;
- omawia warunki życia i style budownictwa w strefie pustyni lodowej i pustyni gorącej;
- charakteryzuje warunki życia mieszkańców obszarów pustynnych i porównuje je z innymi obszarami świata.
- przedstawia główne cechy poznawanych krajobrazów świata, porównuje je oraz rozpoznaje w opisach, na filmach i ilustracjach;
- rozpoznaje rośliny i zwierzęta typowe dla krajobrazów tajgi i tundry;
- prezentuje niektóre przykłady budownictwa, sposobów gospodarowania, głównych zajęć mieszkańców tajgi i tundry;
- wskazuje na mapie położenie krajobrazów tajgi i tundry;
- identyfikuje współzależności między składnikami omawianych krajobrazów a warunkami życia człowieka;
- ustala zależności między położeniem wybranych krajobrazów na kuli ziemskiej, warunkami klimatycznymi a głównymi cechami krajobrazów;
- wyjaśnia pojęcia: *tajga, tundra, wieloletnia zmarzlina*
- porównuje cechy klimatu obszarów tajgi i tundry;
- pokazuje na mapie położenie krajobrazu tajgi i tundry;
- na podstawie ilustracji omawia zależności klimatyczno-roślinne omawianych obszarów;
- rozpoznaje zwierzęta i rośliny żyjące w omawianych strefach klimatyczno-roślinnych;
- zna warunki życia i style budownictwa w strefie tajgi i tundry;
- porównuje warunki życia mieszkańców obszarów tajgi i tundry

- przedstawia główne cechy i porównuje poznawane krajobrazy świata oraz rozpoznaje je w opisach, na filmach i ilustracjach;
- rozpoznaje rośliny i zwierzęta typowe dla krajobrazu śródziemno morskiego;
- prezentuje niektóre przykłady budownictwa, sposobów gospodarowania, głównych zajęć mieszkańców terenów krajobrazu śródziemnomorskiego;
- wskazuje na mapie położenie krajobrazu śródziemnomorskiego;
- identyfikuje współzależności między składnikami krajobrazu a warunkami życia człowieka;
- podaje zależności między położeniem wybranych krajobrazów na kuli ziemskiej, warunkami klimatycznymi a głównymi cechami krajobrazów;
- wyjaśnia pojęcia: *krajobraz śródziemnomorski, makia*.
- porównuje cechy klimatu obszarów klimatu śródziemnomorskiego z cechami klimatów występujących w innych rejonach świata;
- pokazuje na mapie miejsca występowania klimatu śródziemnomorskiego;
- rozpoznaje rośliny i zwierzęta typowe dla krajobrazu śródziemnomorskiego;
- na podstawie ilustracji omawia zależności klimatyczno-roślinne omawianego obszaru;
- omawia warunki życia i budownictwo w strefie klimatu śródziemnomorskiego.
- przedstawia główne cechy wysokogórskiego krajobrazu Himalajów oraz innych wysokich gór na świecie;
- rozpoznaje je w opisach, na filmach i ilustracjach;
- rozpoznaje rośliny i zwierzęta typowe dla krajobrazów wysokogórskich;
- prezentuje niektóre przykłady budownictwa, sposobów gospodarowania, głównych zajęć mieszkańców Himalajów (Szerpów);
- wskazuje na mapie położenie krajobrazu wysokogórskiego Himalajów;
- określa współzależności między składnikami krajobrazu wysokogórskiego a warunkami życia człowieka;
- podaje zależności między położeniem wybranych krajobrazów na kuli ziemskiej, warunkami klimatycznymi a głównymi cechami krajobrazów;
- wyjaśnia pojęcia: *lodowiec górski, granica wiecznego śniegu, himalaizm*
- wskazuje na mapie położenie Himalajów i najwyższego szczytu Mount Everest;
- wymienia cechy krajobrazu wysokogórskiego, rozpoznaje ten krajobraz na filmach i ilustracjach;
- podaje przykłady budownictwa i sposobu życia mieszkańców Himalajów (Szerpów);
- rozpoznaje zwierzęta obszarów wysokogórskich;
- oblicza spadek temperatury wraz ze wzrostem wysokości;
- omawia zmiany klimatu i roślinności w terenach górskich.
- omawia strefowość klimatyczną i roślinną na podstawie map tematycznych;
- przedstawia główne cechy poznawanych krajobrazów świata, porównuje je oraz rozpoznaje w opisach, na filmach i ilustracjach;

- omawia zależność między strefowością a piętrowością klimatyczno-roślinną na świecie;
- wyjaśnia pojęcia: krajobraz strefowy, krajobraz astrefowy, strefa krajobrazowa, strefa roślinna, granica wiecznego śniegu.
- omawia rozmieszczenie stref klimatycznych i roślinnych na Ziemi i wskazuje je na mapie;
- omawia zależność wpływu oświetlenia Ziemi na klimat i występowanie strefy roślinnej;
- oblicza spadek temperatury wraz ze wzrostem wysokości;
- wymienia czynniki Klimatotwórcze i je omawia;
- wyjaśnia pojęcia: *klimat astrefowy*, *klimat górski*